

Moralsku lógirnar galdandi fyri øll

- Vit mugu ikki longur góðtaka, at í politikki galda aðrar moralskar lógir enn annars í lívinum, segði Steinbjørn B. Jacobsen, lærari, í pisurøðu í Vági

Vit menniskju hava tvær skyldur. Móti okkum sjálvum og tí samfelag vit liva í.

Ábyrgdina av egnum lívi mugu vit ikki lata frá okkum ella lata nakran taka úr okkara hondum. Lívið er dýrabart, eisini tá ið ódnirnar herja á tað. „Um jørðin er gløðandi, skalt tú ganga á henni“, søgdu okkara forfedrar.

Væl dugdu teir at meta um veður og vind, men kortini kundi óveðrið vera á kroppinum á teimum. Tá ráddi um at liggja á kósini. Uttan at missa fótastíð ella at fara upp at láta.

At gera okkurt, sum vit nú siga „Upp á gjøt“ søgdu teir, var bannlýst. Átlast mátti um. Alt vit og skil brúkast og so avgerð takast.

Eitt lemjandi ódnarveður brast á 6. oktober 1992, nógv verri enn tað í 1988.

Øll og alt vórðu rakt, einstaklingurin og samfelagið alt, og tað á øllum økjum.

Men ikki øll vóru rakt eins meint. Summi mistu alt og stóðu eftir á berum. Eitt er tó at gleðast um, og tað er, at eingin lat lív. Tann stóra heimskreppan í trítíðirunum rakti eisini Føroyar hart og meint, og oman á alla tað neyðuna mistu vit 185 mans allir í bestu árum í tíðarskeiðnum 1926-38. Tuberkularnar herjaðu og hin tá ókendá náttasjúkan gjørdi nógv um seg, serliga í Suðuroy. Tíðarskeið við jøvnum vøkstri vita vit ikki um, heldur enn sum so mong onnur fólk.

Tosað verður nógv um kreppur ella kreppuna, og tíðindafólkini hava nú í skjótt fleiri ár tráspurt politikkarum, um vit ikki vóru komnir á botn. Abbi mín segði altíð. „Tú mást spara áðrenn tú sært botnin í tunnuni“.

Hetta tosið er nyttuleyst og skaðiligt. Sanniliga eru tað nógvir botnar eftir at detta niður á og ígjøgnum. Lat okkum heldur tosa um at rudda nýggj stöði. Grunda nýggjar grundir og tað á øllum økjum.

Eisini verður alt sligið yvir ein kamb. Sum Ólavur Michelsen segði: „Lat ikki generaliseringsdevulin taka teg“. Sjálvandi kunnu vit øll í sinnismuna koyra alt og øll í sama sekk og hava hug at blaka alt fyri bakka, men so lætt sleppa vit ikki frá egnari ábyrgd. Vit mugu sjálvi royndir at meta um frá sak til sak. Frá menniskja til menniskja. Gera vit ikki tað, koma vit í verri vanda enn nú. Hava sjálvi givið okkum upp til skulit.

Í sekiðrunum broyttist livið áðrenn hjá fólki nógv, og fleiri vóru bangin fyri at nógv

gott eisini fór fyri bakka, tá var spottandi sungið: „Koyr alt tað gamla ekk, gev okkum Skipperskrekk“. Vit mugu spyrja okkum sjálvi, hví vit blaka nakað vekk, og hvat vit ynskja ístaðin. Vit mugu fara inn í samfelagstoftirnar og egnu huganstoffir og rudda og grunda nýggjar grundir.

Tann seinasta mansaldurin er her, eins og aðrastaðni í heiminum vaks ein trúev upp á pengar, sum einasti lykilin til eydna og vælferð. Ein sonn turkartrúgv. Ein sjúkurr uppsvølpur vøxtur. Fingu vit bara so og so nógv, ja ein kundi aldrin fáa nóg mikið.

Seinru helvt av fimtitalinum vóru fleiri túsund føroyingar, eisini eg sjálvur, burtur í øðrum londum og arbeiðu. Tá rósti summir sær av, at ein átti so nógv var spari-pengar í mun til fúðvaratalið, sum føroyingar. Ótrúligt, men tað skal vera satt, at vit tá áttu tilsamans 100 milliónir. Ein og hvør kann sjálvur meta um støðuna í dag. Tó røtt tøl koma ikki í dagsins ljós.

Eg skal ikki vaða longri út í peningatosið. Frægari menn enn eg eru druknaðir her. Men eitt veit eg, at skal t.d. innistandandi peningur fáa hægri rentur, má hann sum lænir pening gjalda. Og skal ein bólkur í samfelagnum sleppa undan ella fáa lagaligari skatt, má ein annar gjalda meira. „Gev keisarinum, hvat hansara er“ minnst vit øll aftur frá Biblíuni, men vit gloyma oftast, at ein av hjartatáttunum í henni er júst hetta, at vara okkum fyri at byggja alt okkara lív á pening ella tað verðsliga.

Okkum so líkt, verður kreppan nærum bara gjørd upp í pengum. Verri enn peningamissin meti eg tað lemjandi slagið í 1992 móti sjálv-ari fólkasálini. Øll høvdu vit líva eitt lí í óleynað. Øll vóru vit eins ódugandi, óálftandi o.s.f. Sjálvhatrið blómaði, sum sjáldan fyrr, við sínum sjúkum blónum. Hetta er heilt einfalt ósatt. Lygn siga vit í Suðri. Føroyingar hava verið í øllum heimshøvum og har ikki staðið aftari enn aðrir.

Frá Íshavinum norðanvert Sibírii til Kanadas strendur hava vit fiskað og suðuri í Norðsjónum. Vit hava har kappast vit aðrar, sum vóru nógv peningasterkari enn vit, og kortini vóru vit ikki lakari enn teir. „Snávar tú so fóta ter“. „Dettur tú, so reis teg aftur“, var sagt fyrr. Allir teir gomlu svullimur eru brostnir. Arbeiðsloysisgrunnurin mátti ikki koma. 10.000 uppstíðar føroyingar mótmælti P-talin-

um, hvørs endamál var at fáa eitt sindur inn í skatti. Ongan landsbanka. Bankarnir skuldu ótarnaðir gartera í. Hvørt valdemi bardist at kráma til sín uttan at hugsa um heildina.

Partafelagini vuku sum hundalond o.s.f. Ringast av øllum var tó, at eitt sunt samfelagskjak var vónleyst. Gora-gangurin og hatursherferðirnar kváldu alt. Um vit nú gera upp við okkum sjálvi, meta av nýggju um okkara lívsvirðir. Hvat vilja vit brúka okkara lív til? So er tað ivaleyst, at vit um fá ár ásanna, at kreppan var góð fyri okkum. Kanska bjargaði okkum. Ongar lattar loysnir eru, men orðini, sum søgd verða, mugu vera sonn og koma frá hjarta og heila. Kjakast má bert um tey sonnu vandamálini, og ta má vera fyri at loysa tey. At,

„Eitt orð er eitt orð og ein maður ein maður“, aftur koma í háseti. Vit mugu ikki longur góðtaka, at í politikki galda aðrar moralskar lógir enn annars í lívinum. Tá ið politikkarar t.d. siga: „Vit gjalda alt ónógvan skatt“, mugu vit spyrja, hvat teir sjálvir hava gildið í skatti tey seinastu mongu árin.

Eitt óvilkiligt fólkakrav skuldi verið til øll, sum biðja um at verða vald, at tey kunngjørdi, hvat tey høvdu gildið til samfelagið í skatti. Vit skulu reisa okkum aftur. Tað hava vit megnað fyrr, og onnur fólk, sum sótu og sita verri í tí enn vit.

Øll vit, sum eru farin um tey hálvthundrað minnst týðuliga fyrstu helvt av fimt árunum.

Tá var stórt arbeiðsloysi og fólkaflyting.

Útbúgvi fólk átti vit einki av.

Samfelagið alt fleiri ára tígir aftan fyri hini Norðurlöndini. Aftan á ein miklan brest dovnar alt, men so fer at verkja og pína. Lív kemur aftur í tað slíða.

Fyri kortum var hátíðardagur hildin fyri Jóhannu. Væl minnst eg tosið tá, men hon er nú eitt fíttíðni minni um, at við vilja og samanhaldi er nærum einki mark fyri, hvat í kann gerast.

Eitt annað dømi má eisini nevast, sum eisini er hiðani. Í 1804 bygdí Nólsoyar-Páll saman við vágbingum Royndina Fíru burtur úr einum vraki.

Mangan mundi tað vera møtikið hjá teimum.

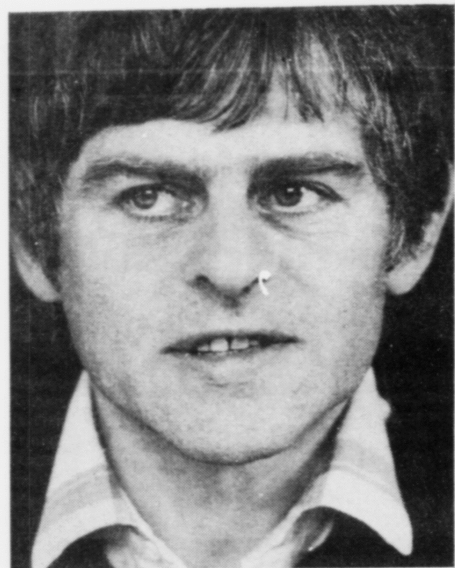
Hon sigldi ikki bara millum lond, men er til dagin í dag bjartasta mynd okkara.

Nókur árstöl mugug vit duga, t.d. 1766, tá ið Nólsoy-

ar Páll var føddur og 1777, tá lógin kom, ið banraði øllum at giftast um tey ikki áttu hálmørk í jørð, ella tey á annan hátt kundu prógva, at tey vóru før fyri at breyðføða seg.

Eisini tá var sagt, at vit vóru ov nógv, kanska vóru vit 4000 til 5000 túsund.

Men ikki øll høvdu eins lít-

Hesi havafingid HF prógv í flokkinum, ið nevndist 2. R. Aftast f.v.: Rúni Kruse, Tvøroyri, Flia Vang, Tvøroyri, Tina Debes Julsgart, Tvøroyri, Svanna Nielsen, Tvøroyri, Beinta Enni, Tvøroyri og Johanna Ellendersen, Øravík.

Fremst f.v.: Armgarð Hammer, Hvalba, Randi Weihe, Tvøroyri, Ann Siri Hentze, Hvalba, og Marian Johansen, Tvøroyri

Hesi havafingid HF prógv í flokkinum, ið nevndist 2. R. Aftast f.v.: Ólavur Bjarkhamar, Frøðba, Martin Hentze, Vági, Signar Strøm, Vágur, Rógvi Kærbech, Vági og Pétur Johannesen, Vági. Fremra f.v.: Ingi Hofgård, Tvøroyri, Maureen Olsen, Tvøroyri, Mai-Britt Winther, Vági, Sólrun Krosslá, Vági og Niels Jákup Nielsen, Fámjin.

Dánjal Larsen, Fámjin, og Mikkjal (Venne) Joensen, Tvøroyri, vanta á myndini